

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 6 grudnia 2017 r.

Pozycja 269

POSTANOWIENIE z dnia 20 stycznia 2017 r. Sygn. akt Ts 101/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Andrzej Wróbel,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej D.J. w sprawie zgodności:

art. 398² § 2 pkt 1 w zw. z art. 394¹ § 2 oraz art. 394¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.) z art. 18 w zw. z art. 77 ust. 2, art. 32 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 i w zw. z art. 77 ust. 2, art. 47 w zw. z art. 77 ust. 2 oraz art. 72 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej osobiście do Trybunału Konstytucyjnego 6 czerwca 2016 r. D.J. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności art. 398² § 2 pkt 1 w zw. z art. 394¹ § 2 oraz art. 394¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.; dalej: k.p.c.) z art. 18 w zw. z art. 77 ust. 2, art. 32 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 i w zw. z art. 77 ust. 2, art. 47 w zw. z art. 77 ust. 2 oraz art. 72 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. Skarżący w skardze z 17 listopada 2015 r., uzupełnionej pismem z 27 listopada 2015 r., wniosł o wznowienie postępowania w sprawie z jego powództwa przeciwko małżonce o rozwód zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w W. z czerwca 2014 r. Postanowieniem z grudnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w W. odrzucił skargę, ponieważ ustalił, że nie występowały wskazane w skardze podstawy wznowienia ani z art. 403 § 2 k.p.c., ani z art. 401¹ k.p.c. Na to postanowienie skarżący złożył zażalenie, które Sąd Apelacyjny w W. odrzucił jako niedopuszczalne postanowieniem z lutego 2016 r. Niezależnie od powyższego postępowania skarżący wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o zmianę wyroku rozwodowego w części dotyczącej wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim synem skarżącego i ustalenia miejsca pobytu. Postanowieniem z października 2015 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił wniosek. W tej sprawie, jak 6 czerwca 2016 r. informował skarżący, toczyło się postępowanie apelacyjne.

Zdaniem skarżącego zaskarżone przepisy naruszają wynikające ze wskazanych w skardze wzorców kontroli: zasadę równości wobec prawa w odniesieniu do prawa do sądu i rzetelnego procesu; zasadę opieki państwa nad małżeństwem i rodziną w związku z zasadą prawa do sądu; zasadę ochrony życia prywatnego i rodzinnego w związku z zasadą prawa do sądu, a także zasadę ochrony prawa dziecka w związku z zasadą prawa do sądu. Jak przy tym zaznacza, zakwestionowane przepisy zamykają stronom postępowania w sprawach o rozwód (w tym i jemu) drogę do zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie ze skargi o wznowienie postępowania, w szczególności zaś, jak w jego przypadku, w sprawie o rozwód zawierającej rozstrzygnięcia w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad dziećmi, kontaktów z dziećmi oraz alimentów. Skarżący wyraził na koniec przekonanie, że mimo „pewnego – zdawałoby się – podobieństwa przedmiotu niniejszej skargi konstytucyjnej do problemów, które Trybunał badał w przeszłości”, w szczególności w sprawie SK 2/09, „z całą pewnością nie zachodzi (...) zbędność wydania orzeczenia”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074) do postępowań przed Trybunałem wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: ustawa o TK) stosuje się przepisy tej ustawy. Skoro postępowanie zainicjowane rozpatrywaną skargą nie zostało zakończone przed 3 stycznia 2017 r., tj. dniem wejścia w życie ustawy o TK, to zarówno wstępne, jak i merytoryczne rozpoznanie tej skargi określają przepisy ustawy o TK. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy o TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań, jest oczywiście bezzasadna, a także gdy zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 59 ust. 1 pkt 2-4 ustawy o TK.

W przekonaniu skarżącego art. 398² § 2 pkt 1 w zw. z art. 394¹ § 2 k.p.c. „w zakresie, w jakim przewiduje niedopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach o rozwód, a w konsekwencji niedopuszczalność zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawach o rozwód, w tym postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania w sprawach o rozwód”, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 i w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji, art. 18 w zw. z art. 77 ust. 2, art. 47 w zw. z art. 77 ust. 2 i art. 72 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji. Skarżący utrzymuje przy tym, że w jego sprawie nie zachodzi okoliczność określona w art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK. Jego zdaniem rozpatrzenie złożonej skargi jest uzasadnione mimo wydania przez Trybunał wyroku z 12 stycznia 2010 r. (SK 2/09, OTK ZU nr 1/A/2010, poz. 1).

Trybunał przypomina, że zgodnie z wyrokiem z 12 stycznia 2010 r. art. 394¹ § 2 k.p.c., w brzmieniu dodanym przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98), w zakresie, w jakim nie przewiduje zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania w sprawach, w których nie przysługuje skarga kasacyjna, jest zgodny z art. 45 ust. 1 i z art. 77 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 78 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji. Jak wyjaśnił Trybunał w przywołanym wyroku, „choć art. 394¹

§ 2 k.p.c. różnicuje sytuację podmiotów wnoszących zażalenie w postępowaniu zainicjowanym skargą o wznowienie, odpowiada zasadzie proporcjonalności, jest racjonalnie uzasadniony oraz służy ochronie stabilności obrotu i zasadzie prawomocności orzeczeń”.

Trybunał wskazuje, że zawarte w wyroku z 12 stycznia 2010 r. uwagi zachowują aktualność w odniesieniu do rozpatrywanej skargi, ponieważ brak zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę o wznowienie postępowania wynika właśnie z „niekasacyjnego” charakteru sprawy o rozwód. Podkreśla w związku z tym, że ani nadzwyczajny charakter skargi kasacyjnej, ani nadzwyczajny charakter skargi o wznowienie postępowania nie mogą być pominięte przy badaniu, czy mimo braku możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie kończące postępowanie w sprawach o rozwód, w tym na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie takiego postępowania, ich konstrukcja odpowiada standardowi konstytucyjnemu określone w art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 ustawy zasadniczej.

W świetle powyższego Trybunał stwierdza zbędność wydania merytorycznego rozstrzygnięcia w przedmiocie wniesionej skargi, skoro orzekł już o zgodności zakwestionowanego w niej przepisu (w szerszym zakresie, bo nieograniczonym tylko do spraw rozwodowych) z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji. Z tej przyczyny Trybunał odmawia nadania analizowanej skardze dalszego biegu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK.

Nawet jednak gdyby Trybunał nie uznał za zbędne wydanie orzeczenia w niniejszej sprawie, to i tak sformułowany przez skarżącego zarzut nie mógłby być uwzględniony. Skarżący utrzymuje (powołując oprócz art. 77 ust. 2 Konstytucji szereg innych wzorców kontroli), że rozstrzygnięcia w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad dziećmi, miejsca pobytu dzieci, kontaktów z dziećmi oraz alimentów zawarte w wyroku rozwodowym: „silnie ingerują w szczególnie wrażliwe kwestie związane z utrzymywaniem relacji pomiędzy rodzicami a dziećmi – a więc dobra, które podlegać powinny szczególnej ochronie (...). Dlatego też wymagają one również takiego ukształtowania procedury sądowej, która tę ochronę zapewni, również w sposób ustawowo ponadstandardowy – w tym wypadku poprzez umożliwienie złożenia zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienia sądów drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie o rozwód, w tym odrzucające skargi o wznowienie postępowania”. Jednocześnie podnosi, że art. 577 k.p.c. i art. 106 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2015 r. poz. 2082, ze zm.; dalej: k.r.o.), które – jak zaznacza – czynią wyłom w przepisach ustanawiających zasadę trwałości prawomocnych orzeczeń sądu, nie umożliwiają sądowi opiekuńczemu oceny okoliczności, które legły u podstawy prawomocnego wyroku rozwodowego.

Trybunał zwraca jednak uwagę na to, że do skargi skarżący dołączył nieprawomocne (w dniu jej złożenia) postanowienie Sądu Rejonowego w W. z października 2015 r. oddalające złożony przez niego wniosek o zmianę wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z czerwca 2014 r. w części dotyczącej władzy rodzicielskiej przez powierzenie mu wykonywania władzy rodzicielskiej. Jak podkreślił sąd w uzasadnieniu tego postanowienia, „w sprawie wniesionej na podstawie przepisu art. 106 k.r.o. zadaniem sądu nie jest weryfikacja motywów rozstrzygnięcia wyroku rozwodowego w zakresie rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej, lecz kompletne zbadanie okoliczności sprawy celem ustalenia, czy na dzień wyrokowania w niniejszej sprawie dobro dziecka będzie przemawiało za zmianą rozstrzygnięcia opisanego powyżej orzeczenia, czy też nie”. Z przedmiotowego orzeczenia, ale także wprost z przepisów art. 106 k.r.o. (władza rodzicielska), art. 113⁵ k.r.o. (kontakty z dzieckiem), czy art. 138 k.r.o. (obowiązek alimentacyjny), czy przywołanego przez skarżącego art. 577 k.p.c. wynika, że sąd może zmienić rozstrzygnięcie dotyczące (odpowiednio) władzy rodzicielskiej, kontaktów z dzieckiem czy obowiązku alimentacyjnego już po uprawomocnieniu się wyroku rozwodowego obejmującego rozstrzygnięcie w tych kwestiach. W szczególności, co wyjaśnił skarżącemu sąd rozpoznając sprawę zainicjowaną

przez niego na podstawie art. 106 k.r.o., sąd może zmienić orzeczenie w przedmiocie władzy rodzicielskiej, kierując się przede wszystkim dobrem dziecka. Bezpodstawny jest więc według Trybunału zarzut postawiony przez skarżącego, że korekta takiego judykatu wymaga przyznania jemu (rodzicowi) możliwości wystąpienia o nadzwyczajną kontrolę postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania przeprowadzaną przez Sąd Najwyższy.

Wobec tego Trybunał za oczywiście bezzasadny uznaje sformułowany w skardze zarzut niezgodności art. 398² § 2 pkt 1 w zw. z art. 394¹ § 2 k.p.c. ze wskazanymi w skardze przepisami Konstytucji, co również stanowi samoistną podstawę odmowy nadania złożonej skardze dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 3 ustawy o TK).

Oprócz przedstawienia zarzutu wobec łącznie art. 398² § 2 pkt 1 i art. 394¹ § 2 k.p.c. skarżący kwestionuje odrębnie konstytucyjność art. 394¹ k.p.c. w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości wniesienia zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawach o rozwód, w tym na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania w sprawach o rozwód. Utrzymuje on, że przepis ten jest niezgodny z art. 18 w zw. z art. 77 ust. 2, art. 32 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 i w zw. z art. 77 ust. 2, art. 47 w zw. z art. 77 ust. 2 oraz art. 72 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Zgodnie z art. 394¹ § 1 i § 1¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, a także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Stosownie do art. 394¹ § 2 k.p.c. w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. Artykuł art. 394¹ § 3 k.p.c. wymienia przepisy, które stosuje się odpowiednio do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia.

Jak ustalił Trybunał, w sprawie skarżącego sąd drugiej instancji wydał postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie, a następnie postanowienie o odrzuceniu zażalenia na to postanowienie. Trybunał zauważa, że ostatnie z przywołanych postanowień wydanych wobec skarżącego zostało oparte wyłącznie na art. 394¹ § 2 k.p.c., a zatem w pozostałej części przepisy art. 394¹ (§ 1, § 1¹ i § 3) k.p.c. bez wątpienia nie były podstawą prawomocnego postanowienia o odrzuceniu zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania. Oznacza to, że skarżący sformułował swój zarzut zbyt ogólnie, co zapewne wynikało z tego, iż jego przedmiotem uczynił pominięcie legislacyjne. Trzeba jednak w tym stanie rzeczy podkreślić, że nawet zarzut „pominięcia” należy powiązać z normą, na podstawie której sąd lub organ administracji rozstrzygały ostatecznie o konstytucyjnych prawach skarżącego. Tą normą mogła być w przedmiotowej sprawie wyłącznie ta wywiedziona z art. 394¹ § 2 k.p.c., przy czym – jak już wyżej wyjaśniono – w tym zakresie zarzut skarżącego również nie mógł być uwzględniony.

Z przedstawionych względów Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.